

การพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน กรณีศึกษา ตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

บุญมี เลคะฉันท*

โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

(วันที่รับบทความ: 25 พฤษภาคม 2566; วันที่แก้ไข: 4 กรกฎาคม 2566; วันที่ตอบรับ: 4 กรกฎาคม 2566)

บทคัดย่อ

การวิจัยผสมผสานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน กรณีศึกษา ตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี ขั้นตอนวิจัย 1) การศึกษาสถานการณ์สภาพปัจจุบัน 2) การศึกษารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน 3) การพัฒนาข้อเสนอการจัดการธนาคารขยะในชุมชน กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 1) ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 15 ท่าน 2) ประชาชนในตำบล จำนวน 400 คน และอาสาสมัครสาธารณสุข จำนวน 155 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และแบบสอบถาม

ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาสถานการณ์สภาพปัจจุบันพบว่า ชุมชนมีความแออัดติดถนนหลัก มีผู้สัญจรจำนวนมากคนในชุมชนหันมาพึ่งพาตลาดนัด มีการลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ บางครอบครัวยังไม่เข้าใจในการคัดแยกขยะ ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน ส่วนใหญ่คนมักทิ้งขยะข้างถนน/ที่ดินคนอื่น (ร้อยละ 41.91, 43.01) การจัดการขยะที่พบ 1) มีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว 2) ชาวบ้านมีการคัดแยกขยะบางส่วน 3) เสนอให้ทุกหลังคาเรือนมีถังขยะทุกครัวเรือนเพื่อทิ้งขยะให้ถูกที่ 4) จัดการคัดแยกขยะและควบคุมปริมาณขยะครัวเรือนของตนเอง 5) มีการรณรงค์ใช้ถุงผ้า ตะกร้าแทนการใช้ถุงพลาสติกแต่ยังไม่ครอบคลุม 6) ส่งเสริมเรื่องการอบรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม 7) ให้ความรู้ความเข้าใจด้านการคัดแยกขยะ การศึกษารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน มีแนวคิดให้ชาวบ้านสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะ คัดแยกขยะ นำมาขายฝากกับธนาคารขยะ มีเจ้าหน้าที่องค์การบริหารตำบลแก้งออกมารับซื้อเดือนละ 1 ครั้งแล้วฝากเงินเข้าบัญชีสมาชิกเพื่อเป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัวเมื่อเสียชีวิต ปัญหาที่พบ 1) ยังมีครัวเรือนยังไม่เป็นสมาชิกธนาคารขยะ 2) ยากที่จะหาขยะมาฝากแต่ละเดือน 3) สมาชิกขาดการติดต่อ 4) กำหนดการรับซื้อขยะมีการคลาดเคลื่อน 5) ราคารับซื้อต่ำกว่าผู้รับซื้อทั่วไป การประเมินรูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน กลุ่มประชาชน และ อสม. พบว่ามีความเหมาะสมระดับมาก สอดคล้องกัน ดังนี้ 1) การจัดตั้งคณะกรรมการ 2) การกำหนดนโยบาย แผนงาน และ โครงการ 3) การออกระเบียบหลักเกณฑ์ 4) ด้านสถานที่ อุปกรณ์ 5) การประชาสัมพันธ์ 6) การดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน และ 7) การประเมินผล

การพัฒนาข้อเสนอการจัดการธนาคารขยะในชุมชน ด้านบุคคล ส่งเสริมการให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์การรณรงค์เป็นสมาชิกกลุ่ม ด้านการเงิน การกำหนดราคารับซื้อ การจ่ายเงินสงเคราะห์ ด้านวัสดุอุปกรณ์ จัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้เพียงพอ และด้านบริหารจัดการ จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการ วางระบบการประเมินผล เพื่อการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, ธนาคารขยะ, การจัดการขยะในชุมชน

***ผู้รับผิดชอบบทความ:** บุญมี เลคะฉันท; bumee345@gmail.com

The Development of the Waste Bank Management Model in the Community: A Case Study of Kaeng Sub-district Detudom District Ubon Ratchathani Province

Boonmee Lekachan*

Kaeng Sub-district Hospital, Det Udom District, Ubon Ratchathani Province

(Received: 25 May 2023; Revised: 4 July 2023; Accepted: 4 July 2023)

Abstract

This mixed method research aimed to develop of the waste bank management model in the community of Kaeng Sub-district Detudom District Ubon Ratchathani Province. There were three phases including: 1) study situation of waste bank management, 2) study current of the waste bank model in the community, and 3) developing a proposal of the waste bank model in the community. The participant in study composed 1) 15 experts, 2) 400 people of Kaeng Sub-district Detudom District, and 3) 155 Village Health Volunteer. The research tools were questionnaires and in-depth interview.

The results found that the current situation was congested on the main road. There were many commuters, people in the community turn to rely on the market. There was illegal dumping of garbage in public areas. Some families did not understand how to separate waste. Most people tended to throw garbage on the side of the road/other people's land (41.91,43.01%). Waste management were found 1) public relations through news broadcasting towers, 2) villagers sort some garbage, 3) every household to dispose of garbage in the right place, 4) sort waste of household, 5) campaign using cloth baskets, 6) promote training for awareness of the environment, and 7) provide knowledge and understanding of waste separation. A study of waste bank management model in the community proposed ideas for villagers to become the waste bank members, sort waste and sell to the waste bank once a month and deposit money into the member's account to be a family allowance upon wellness. Problems were found 1) there were some did not waste bank members, 2) difficult to find garbage for each month, 3) lose contact, 4) unstable waste buying schedule, 5) the purchase was low price. Evaluation of the model that people and village health volunteers was appropriate and consistent at a high level as follows: 1) the establishment of a committee, 2) the formulation of policies, plans and projects, 3) the issuance of regulations, 4) location, equipment, 5) public relations, 6) implementation of waste banks in the community and 7) evaluation.

Developing a waste bank management proposal for promoting knowledge public relations

people in community, campaigning recruited member, setting the purchase price, allowance payment, equipment sufficient supply of equipment and management, establishment of an action committee set up an evaluation system for improving continuous development.

Keywords: model development, waste bank, community waste management

***Corresponding author:** Boonmee Lekachan; bumee345@gmail.com

บทนำ

ปัญหาการจัดการขยะมูลฝอย ของประเทศไทย เป็นปัญหาหนึ่งทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ แม้มีความพยายามในการจัดการขยะแล้วก็ตาม ก็ยังพบว่า มีปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นทุกปี มาโดยตลอดตั้งแต่ ปี 2555 มี 24.73 ล้านตัน, ปี 2556 มี 26.77 ล้านตัน, ปี 2557 มี 26.19 ล้านตัน, ปี 2558 มี 26.85 ล้านตัน, ปี 2559 มี 27.09 ล้านตัน, ปี 2560 มี 27.37 ล้านตัน, ปี 2561 มี 27.93 ล้านตัน, ปี 2562 มี 28.71 ล้านตัน เพิ่งจะมีปริมาณขยะลดลง เนื่องจาก สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ในปี 2563 (25.37 ล้านตัน) อันเกิดจากการควบคุมจำนวนนักท่องเที่ยว อพท.หลายแห่งไม่อนุญาตให้ประชาชนเข้าไปคัดแยกสถานที่เก็บขยะเพราะเกรงการแพร่เชื้อโรค เศรษฐกิจโลกตกต่ำทำให้ร้านซื้อของเก่าปิดตัวลง (อรรถพล เจริญชันษา, 2563)

สืบเนื่องจากมติคณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 3 พฤษภาคม 2559 เห็นด้วยกับแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ (พ.ศ. 2559–2564) ตามที่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและให้กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกับกระทรวงมหาดไทย จัดทำแผนแม่บทการบริหารจัดการขยะมูลฝอยของประเทศระยะสั้น (พ.ศ. 2559-2560) ประกอบกับ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวในรายการ คืนความสุขให้คนในชาติ เมื่อวันศุกร์ที่ 27 พฤษภาคม 2559 เกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยอย่างเป็นรูปธรรม และได้มอบหมายให้กระทรวงมหาดไทยบูรณาการร่วมกับกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการจัดทำแผนปฏิบัติการประเทศไทยไร้ขยะ ตามแนวทางประชารัฐ ระยะ 1 ปี โดยใช้หลักการ 3Rs คือ การใช้น้อย ใช้ซ้ำ และนำกลับมาใช้ใหม่ โดยมีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณการเกิดขยะมูลฝอยในภาพรวมของประเทศลดลงร้อยละ 5 จากอัตราการเกิดขยะมูลฝอยและจังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดทำแผนปฏิบัติการระดับจังหวัด เพื่อกำหนดนโยบายและทิศทางการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” มีการกำหนดเป้าหมายตัวชี้วัดด้านการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” เพื่อขยายผลสู่การปฏิบัติในระดับอำเภอ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหมู่บ้าน/ชุมชน จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้นแบบการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน (Best Practice) ในจังหวัดหรือจากจังหวัดอื่น (สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด, 2565) สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี ได้จัดทำโครงการศึกษาดูงานการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ตามโครงการประสานความร่วมมือในการกำกับติดตามการดำเนินงานตามแผนการจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2561 ขึ้น โดยคาดหวังว่าจะเป็นการจุดประกายวิธีคิดที่นำมาพัฒนางานได้ด้วยควมมีประสิทธิภาพ (สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี, 2559) เจ้าหน้าที่สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุบลราชธานี ทำการสำรวจข้อมูลและให้คำแนะนำด้านการจัดการขยะมูลฝอยชุมชนตามแผนปฏิบัติการโครงการเมืองสวยใส่รั้วมลพิษและโครงการสนับสนุนขับเคลื่อนจังหวัดสะอาด ในระหว่างวันที่ 12-15 มีนาคม 2562 ซึ่งในภาพรวมพบว่า หน่วยงานท้องถิ่น มีกระบวนการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชนที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากมาตรการเชิงนโยบาย และการณรงค์ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง สรุปประเด็นสำคัญ ได้ดังนี้ 1) หน่วยงานท้องถิ่นเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สถานที่กำจัดมูลฝอยที่ไม่ถูกต้องไปสู่การทิ้งร่วมในสถานที่กำจัดมูลฝอยที่ถูกต้องเพิ่มมากขึ้น 2) การรณรงค์ใช้ประโยชน์ขยะอินทรีย์ ทำได้เกือบครบ

ทุกพื้นที่ 3) ส่งเสริมการคัดแยกขยะ และมีโครงการธนาคารขยะเพิ่มมากขึ้น 4) ขยะอันตรายชุมชนมีระบบการรวบรวมครอบคลุมทุกพื้นที่ ซึ่งเป็นผลมาจาก “รูปแบบการบริหารจัดการขยะอันตรายอย่างยั่งยืน” ตาม Ubon Model ที่ สสภ. 12 สร้างขึ้นเพื่อการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม โดยหน่วยงานท้องถิ่นทุกแห่งทราบ และร่วมกิจกรรม “คืนความสุขให้คนอุบล กำจัดขยะอันตรายชุมชนอย่างปลอดภัย” ทุกครั้ง (สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 อุบลราชธานี, 2565)

นอกจากนั้น คณะรักษาความสงบแห่งชาติ ได้มีมติเห็นชอบ Roadmap การกำจัดขยะมูลฝอย และของเสียอันตราย ในการประชุมเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2557 โดยมีนโยบายการแก้ปัญหาขยะมูลฝอย ดังนี้

1) แก้ปัญหาขยะเก่า คือเร่งกำจัดขยะมูลฝอยที่ตกค้างสะสมในพื้นที่จะต้องไม่มีขยะถูกกองทิ้งกลางแจ้ง (No more open dump) 2) ขยะมูลฝอย ที่เกิดใหม่ ให้ดำเนินการจัดการขยะมูลฝอยตามรูปแบบใหม่ คือ ต้องลดการผลิตขยะ และคัดแยกขยะมูลฝอยตั้งแต่บ้านเรือน 3) วางระเบียบมาตรการ ที่จะรองรับการบริหารจัดการขยะมูลฝอยและของเสียอันตราย ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้นำกับดูแลการบริหารจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวมของจังหวัด 4) การสร้างวินัยของคนในชาติ คือ การให้ความรู้กับประชาชน และการบังคับใช้กฎหมายต่อไป

ในด้านข้อมูลทั่วไป สถานการณ์ ปัญหา การจัดการขยะมูลฝอย ตำบลบ้านแก่ง อำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี ตำบลแก่ง เป็น 1 ใน 16 ตำบลในเขตอำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นตำบลเก่าแก่ ตั้งแต่เมื่อปี พ.ศ. 2462 ตำบลแก่งมีอาณาเขตพื้นที่ ดังนี้ ทิศเหนือ จรด องค์การบริหารส่วนตำบลโนนสมบูรณ์ ทิศตะวันออก จรด องค์การบริหารส่วนตำบลตบุง ทิศตะวันตก จรด องค์การบริหารส่วนตำบลนาเกษม อำเภอดงเจริญ ทิศใต้ จรด องค์การบริหารส่วนตำบลยาง อำเภอน้ำยืน โดยตำบลแก่งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอดงเจริญ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นระยะทางประมาณ 26 กิโลเมตรปัจจุบันมี 11 หมู่บ้าน มีลักษณะชุมชนและวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบเครือญาติ และแบบชาวชนบทอีสานทั่วไป คือ อยู่แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน นับถือผู้อาวุโส รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมายาวนาน โดยเฉพาะประเพณีที่ภาคอีสานสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในปัจจุบันหมู่บ้านในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลแก่งมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้นการบริโภคในครัวเรือนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ปริมาณขยะจากครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วยจะเห็นได้จากขยะมูลฝอยตามหมู่บ้านทั้ง 11 หมู่บ้าน มีอัตราเพิ่มขึ้นซึ่งขยะเหล่านั้นเป็นขยะที่ย่อยสลายได้ยาก เช่น กล่องโฟม ถุงพลาสติก ขวดพลาสติก และขยะอิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ซึ่งขยะเหล่านี้ก่อให้เกิดมลภาวะ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรคต่าง ๆ ตลอดจนเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพของคนในชุมชนจากเหตุปัจจัยดังกล่าวข้างต้น ทำให้ปัญหาเรื่องการจัดการขยะยากที่จะควบคุมได้เว้นแต่ประชาชนในหมู่บ้านซึ่งเป็นผู้บริโภค และผู้ขายจะมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้หีบห่อบรรจุภัณฑ์จากพลาสติก เป็นหีบห่อบรรจุภัณฑ์จากธรรมชาติ เช่น ใบตอง กระดาษที่สามารถย่อยสลายได้ง่าย ซึ่งเป็นเรื่องที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น สำนักงานปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลแก่งจึงได้จัดทำโครงการธนาคารขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลแก่งขึ้น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีเงินออมและรายได้จากการขายขยะ มีสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตที่ดีและมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในหมู่บ้านชุมชนต่อไป

จากสถานการณ์ บริบท ปัญหา ขยะมูลฝอย ตั้งแต่ระดับประเทศ ระดับจังหวัดและในระดับพื้นที่ นอกจาก จะมีผลกระทบ ด้านสังคม ความสะอาด เรียบร้อย ความสวยงามของบ้านเมือง ด้านเศรษฐกิจแล้ว ผลกระทบที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ผลกระทบด้านสุขภาพ เป็นแหล่งเพาะพันธุ์เชื้อโรค โรคไทฟอยด์ โรคฉี่หนู และที่สำคัญโรคไข้เลือดออกที่มีการระบาด

อัตราป่วย และอัตราเสียชีวิตสูง เป็นประจำทุกปี ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านแก้ง มีหน้าที่ดูแลสุขภาพประชาชน โดยเฉพาะการป้องกันและส่งเสริมสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ จะทำให้ลดปัจจัยเสี่ยงที่จะเกิดโรคภัยต่าง ๆ ประกอบกับ ในการแก้ปัญหาของชุมชน ในการจัดการขยะมูลฝอยของชุมชน ได้จัดทำ โครงการธนาคารขยะในชุมชน ผู้วิจัยก็เป็นคณะกรรมการในโครงการร่วมด้วย รวมทั้ง บุคลากรในเครือข่ายได้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ก็เป็น คณะทำงานหลักในโครงการ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาโครงการธนาคารขยะในชุมชน เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน ให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืนในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์สภาพปัจจุบันในการจัดการธนาคารขยะในชุมชน ตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน ตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อจัดทำข้อเสนอในการพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน ตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mix method) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) และเชิงคุณภาพ (Qualitative) มีการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมในมนุษย์ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดอุบลราชธานี ตามเอกสาร รับรองที่ SSJ.UB 2566-012 ซึ่งผู้วิจัยมีการชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ให้สัมภาษณ์ อย่างชัดเจนที่จะไม่เป็นการละเมิดสิทธิหรือทำให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล การวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน 2) การศึกษารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชนและ 3) การพัฒนาข้อเสนอการจัดการธนาคารขยะในชุมชนโดย ทั้ง 3 ขั้นตอน มีวิธีการศึกษา ดังนี้

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ประกอบด้วยสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชนเจ้าหน้าที่ โดยได้คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ และประสบการณ์ในการจัดการธนาคารขยะในชุมชน จำนวน 15 ท่าน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ส.อบต.ประธาน อสม.ระดับตำบล ประธาน อสม.ระดับหมู่บ้าน ผู้รับผิดชอบโครงการธนาคารขยะใน อบต./ผอ.รพ.สต./จนท.รพ.สต./ผู้อำนวยการโรงเรียน เจ้าอาวาส เป็นต้น กับการเก็บข้อมูล 1) ลงพื้นที่นัดหมายกำหนดวันเวลาที่ตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี 2) ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกการพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชนตำบลแก้ง อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 3 ข้อ 3) เตรียมอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น

2) การตอบแบบสอบถาม (Questionnaire) กลุ่มที่ 1 ประชาชนในตำบลแก้งเพื่อความครอบคลุม กระจายทุกหมู่บ้าน ใช้ขนาดตัวอย่างเพิ่มเป็น 400 คน/หลังคาเรือนทั้งหมด (ตามการคำนวณ โดยใช้สูตร TARO YAMANE ค่าคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้ขนาดตัวอย่าง 344 ตัวอย่าง ปรับเป็น 400 ตัวอย่าง) กระจายโควตา ให้หมู่บ้านละ 36-37 คน/หลังคา

และให้ อสม. สุ่มสำรวจ ในหมู่บ้าน/ชุมชน ตามในเขตรับผิดชอบ ตามเป้าหมายที่ได้รับการจัดสรร กลุ่มที่ 2 เป็น อสม. มีทั้งหมด จำนวน 155 คน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ใช้การสำรวจ อสม. ทั้งหมดทุกคน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มี 2 ชุด คือ 1) แนวคำถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) สำหรับผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีทั้งหมด 3 หัวข้อใหญ่ แบ่งเป็นข้อย่อย จำนวน 9 ข้อ 2) แบบสอบถามใช้สำหรับสอบถามแบบเดียวกัน ทั้ง 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ประชาชนในตำบล และ กลุ่ม อสม. มีทั้งหมด 5 ส่วน

วิธีการสร้างเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการศึกษานี้ ได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนจากกรอบแนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนวรรณกรรม เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) วิเคราะห์นโยบาย ทิศทาง การพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน กรณีศึกษา ตำบลแก้ง อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี และนโยบายของกระทรวงสาธารณสุข และ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด อุบลราชธานี
- 2) ศึกษางานวิจัยต่าง ๆ บทความ ที่เกี่ยวกับ การพัฒนารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน กรณีศึกษา ตำบลแก้ง อำเภอดงหลวง จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
- 3) วิเคราะห์ และ สังเคราะห์ข้อมูล จาก ข้อ 1 และ ข้อ 2 มาจัดทำข้อคำถาม แนวทางในการ (In-depth interview)
- 4) นำแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความสอดคล้องของ ข้อคำถามกับวัตถุประสงค์แล้วนำมาปรับปรุงตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
- 5) นำผลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ร่วมกับข้อที่ 1 และ ข้อ 2 เป็นมาสร้างเป็นข้อคำถามในแบบสอบถาม
- 6) นำแบบสอบถาม มาให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามกับ วัตถุประสงค์แล้ว ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและวิเคราะห์หาความสอดคล้องหรือดัชนีของ ความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าเท่ากับ 1 และปรับตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
- 7) นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มประชาชน และ กลุ่ม อสม. ในเขตที่ไม่ใช่พื้นที่ศึกษา จำนวนชุดละ 30 คน เพื่อดูความเข้าใจในข้อคำถาม แล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขให้มีความถูกต้องเหมาะสม วิเคราะห์หาความเที่ยง โดยวิธีการของครอนบาค (Cronbach Method) ได้ค่าเท่ากับ 0.91

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย จำนวน ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสถานการณ์สภาพปัจจุบัน พบว่า ชุมชนมีความแออัดติดถนนหลักมีผู้คนสัญจรจำนวนมาก คนในชุมชนหันมาพึ่งพาตลาดนัด มีการลักลอบทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะ บางครอบครัว ยังไม่เข้าใจในการคัดแยกขยะจากการศึกษาประชาชนทั่วไป และ กลุ่ม อสม.พบว่าแหล่งกำเนิดขยะ ส่วนใหญ่มาจากตลาด (ร้อยละ 45.46, 44.9) ประเภทขยะในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเศษอาหาร/เศษผัก/ใบไม้ (ร้อยละ 36.73, 36.51) การคัดแยกขยะ ส่วนใหญ่ขายที่ธนาคารขยะในชุมชน (ร้อยละ 70.55, 72.55) การกำจัดขยะที่ไม่สามารถคัดแยกได้ทิ้งในถังขยะ (ร้อยละ 78.24, 47.55) **ปัญหาการจัดการขยะในชุมชน** ส่วนใหญ่คนมักทิ้งขยะข้างถนน/ที่ดินคนอื่น (ร้อยละ 41.91, 43.01) **การจัดการขยะ** 1) มีการประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าว 2) ชาวบ้านมีการคัดแยกขยะบางส่วน 3) เสนอให้ทุกหลังคาเรือนมีถังขยะทุกครัวเรือนเพื่อทิ้งขยะให้ถูกที่ 4) จัดการคัดแยกขยะและควบคุมปริมาณขยะครัวเรือนของตนเอง 5) มีการณรงค์ให้ใช้ถุงผ้าตะกร้าแทนการใช้ถุงพลาสติกแต่ยังไม่ครอบคลุม 6) ส่งเสริมเรื่องการอบรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม 7) ให้ความรู้ความเข้าใจด้านการคัดแยกขยะ

2. การศึกษารูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า

2.1 สาเหตุ ที่มาของการจัดทำธนาคารขยะในชุมชน จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก พบว่า 1) ชุมชนมีปัญหาเรื่องปริมาณขยะเพิ่มมากขึ้น และขยะที่ทิ้งบางส่วนก็อาจนำมาใช้ใหม่ได้ เพื่อสร้างประโยชน์และรายได้ 2) การบริหารจัดการขยะที่ผ่านมา ไม่มีการบูรณาการ ไม่เป็นรูปธรรม ไม่ทิศทางในการจัดการขยะร่วมกันของคนในหมู่บ้านในชุมชนทุกหมู่บ้านในเขตตำบลแก้ง 3) การแก้ไขปัญหาขยะทางองค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง จึงร่วมกับผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้าน ส่วนราชการทุกภาคส่วน โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) ได้ประชุมปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาขยะเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันจึงได้มีแนวคิดจะทำธนาคารขยะเป็นโครงการที่รณรงค์ให้ทุกหมู่บ้านทำร่วมกันโดยการทำบันทึกข้อตกลงกับองค์การบริหารส่วนตำบลแก้งร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลแก้ง ภายใต้ โครงการหมู่บ้านสะอาดปราศจากโรค 4) องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง และผู้ใหญ่บ้าน เดินทางไปศึกษาการจัดการธนาคารขยะในชุมชนที่ตำบลโพรงาม อำเภอเดชอุดม จังหวัดอุบลราชธานี เห็นว่าเป็นโครงการที่ดีในการคัดแยกขยะ จึงเริ่มเชิญชวนประชาชนในหมู่บ้าน เข้าร่วมโครงการแรก ๆ 10 กว่าหลังคาเรือน ปัจจุบันเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ยังไม่ครบทุกหลังคาเรือน 5) ผู้นำชุมชนแต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชน มีการจัดประชุมชาวบ้าน ประชุมหมู่บ้าน ถึงแนวทางการจัดทำธนาคารขยะในชุมชนเพื่อหาความคิดเห็นของชาวบ้าน จึงมีการจัดตั้งธนาคารขยะขึ้นมาเพื่อกำจัดของเสียในชุมชนนำขยะที่สร้างประโยชน์สร้างรายได้ให้ประชาชนได้แยกขยะให้ถูกวิธีถูกประเภท ชุมชนสะอาดเรียบร้อยชุมชนมีรายได้เสริม 6) รูปแบบการจัดการขยะในชุมชนแบ่งประเภทขยะ ออกเป็นขยะทั่วไปขยะเปียก

ขยะรีไซเคิลขยะอันตราย 7) องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ง มีการอบรมให้ความรู้ในการคัดแยกขยะในครัวเรือนมีรูปแบบในการนำขยะไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ การคัดแยกขยะและการเข้ากลุ่มธนาคารขยะของอบต. เป็นต้น

2.2 รูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า 1) ชาวบ้านสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะเตรียมคัดแยกขยะแต่ละอย่าง 2) นำมาขายฝากกับธนาคารขยะ โดยจะมีเจ้าหน้าที่จากองค์การบริหารตำบลแก้งดำเนินการ 3) องค์การบริหารตำบลแก้งออกมาซื้อในชุมชน หมู่บ้าน ตามศาลากลางบ้าน หรือสถานที่ที่เหมาะสมในชุมชน เดือนละ 1 ครั้งแล้วฝากเงินเข้าบัญชีสมาชิกไว้เพื่อเป็นเงินสงเคราะห์ครอบครัวเมื่อเสียชีวิตเมื่อมีเงินฝากมากเกินระเบียบที่กำหนด ก็สามารถเบิกไปใช้จ่ายได้ 4) ได้แนวคิดต้นแบบมาจากตำบลโพรงามที่เขาทำธนาคารขยะมาก่อนเป็นแนวทางที่ดีจึงได้นำมาประยุกต์ปรับใช้ 5) เป็นแนวทางในการบริหารจัดการขยะภายในหมู่บ้านในเขตตำบลแก้งในรูปแบบฅำนกกิจสงเคราะห์คุ้มครองครอบครัวสมาชิกทั้งหมด 6) เปิดรับสมัครแต่ละหมู่บ้านประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจให้ประชาชนทราบกำหนดแผน 7) การออกรับซื้อขยะในแต่ละเดือนกำหนดการคุ้มครองด้านสิทธิในการรับผลประโยชน์เงินสงเคราะห์สมาชิก 8) ต้องคัดแยกขยะ มาขายฝากเข้ากองทุนธนาคารขยะเริ่มต้นติดต่อกันเป็นเวลา 6 เดือนเมื่อครบ 6 เดือนไปแล้ว สามารถนำขยะมาขายเดือนเว้นเดือนได้ 9) ต้องมีเงินฝากในบัญชีหรือสมุดสมาชิกไม่ต่ำกว่า 300 บาท และหากมีเงินสะสมเกิน 300 บาทสามารถเบิกถอนเงินได้ด้วยตนเองกรณีเงินสะสมไม่ถึง 300 บาทสมาชิกสามารถนำเงินมาฝากได้ถึง 300 บาทเพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายหักค่าฅำนกกิจสงเคราะห์กรณีสมาชิกเสียชีวิตได้ เป็นการช่วยเหลือสงเคราะห์ ซึ่งกันและกันของพี่น้องชาวตำบลแก้งปัจจุบันเงินสงเคราะห์จำนวน 17,600 บาท เรียกเก็บจากสมาชิก 20 บาท ต่อศพ จำนวนสมาชิก 883 หลังคาเรือนในอนาคตตั้งเป้าหมายอยู่ที่ 1,000 หลังคาเรือน เงินสงเคราะห์จะได้ 20,000 บาท 10) การจัดการขยะในชุมชนคือ 1.สร้างความรู้ความเข้าใจให้คนในชุมชนได้รู้จักคัดแยกประเภทของขยะแต่ละประเภท 2.จัดให้มีการนำขยะมารวมกันขาย 3.ให้ความรู้ด้านการจัดการขยะเปียกในครัวเรือน 4.ต้องมีถังขยะไว้ใส่ขยะทุก ๆ ครัวเรือน 5.การแยกขยะและมีการรับซื้อขยะที่ประชาชนแยกในแต่ละเดือน

2.4 ปัญหา เกี่ยวกับ รูปแบบ การจัดการ ธนาคารขยะในชุมชน จากการสัมภาษณ์ข้อมูลเชิงลึก พบว่า 1) บางครอบครัวที่ยังไม่สนใจสมัครเป็นสมาชิกธนาคารขยะเพราะไม่เข้าใจสิทธิและผลประโยชน์ที่จะได้รับ 2) บางครอบครัวก็ว่ามึนยากที่จะหาขยะมาฝากขายแต่ละเดือนและขยะที่นำมาขายฝากได้จะไม่เป็นปัญหาจะเป็นปัญหากับขยะที่ขายไม่ได้ 3) ในส่วนปัญหาการรับซื้อขยะ ได้แก่ 1.ปัญหาเรื่อง covid-19 ต้องเลื่อนกำหนดรับซื้อที่ไม่มีกำหนดในช่วงที่ผ่านมา 2. สมาชิกขาดการติดต่อในการขายขยะตามกฎระเบียบที่กำหนด 3.การกำหนดการรับซื้อขยะที่ทางอบต. แก้งกำหนดมีการเปลี่ยนแปลงคาดเคลื่อนเช่นบางเดือนกำหนดต้นเดือนกลางเดือนปลายเดือน เป็นต้น 4.ปัญหาด้านราคาซื้อที่ต่ำกว่าผู้รับซื้อทั่วไป

3. การประเมินรูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน โดยจาก กลุ่มประชาชน และ กลุ่ม อสม. มีรายละเอียดและผลการศึกษา จำแนกตามกลุ่ม ดังนี้

3.1 การประเมินรูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน โดยจากกลุ่มประชาชน

3.1.1 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการธนาคารขยะในชุมชนที่เหมาะสม พบว่า ผลการประเมินการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$)

3.1.2 การกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการการจัดการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการการจัดการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$)

3.1.3 การออกระเบียบหลักเกณฑ์ การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการออกระเบียบหลักเกณฑ์การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=3.98$)

3.1.4 ด้านสถานที่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินด้านสถานที่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=3.89$)

3.1.5 การประชาสัมพันธ์ของการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการประชาสัมพันธ์ของการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.03$)

3.1.6 การดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$)

3.1.7 การประเมินผลการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=3.94$)

3.2 การประเมินรูปแบบการจัดการธนาคารขยะในชุมชน โดยจากกลุ่ม อสม.

3.2.1 การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการธนาคารขยะในชุมชนที่เหมาะสม พบว่า ผลการประเมินการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.19$)

3.2.2 การกำหนดนโยบาย แผนงาน และ โครงการ การจัดทำธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการการจัดการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$)

3.2.3 การออกระเบียบหลักเกณฑ์ การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการออกระเบียบหลักเกณฑ์ การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.04$)

3.2.4 ด้านสถานที่ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง การจัดการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินด้านสถานที่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=3.95$)

3.2.5 แบบสอบถามความคิดเห็นของการประชาสัมพันธ์ของการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการประชาสัมพันธ์ของการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}=4.05$)

3.2.6 การดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.01)

3.2.7 การประเมินผลการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน พบว่า ผลการประเมินการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X}$ =3.95)

4. การพัฒนาข้อเสนอ

4.1 ข้อเสนอการพัฒนาการจัดการธนาคารขยะในชุมชน

1. ควรจัดให้มีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจด้านปัญหาและการจัดการขยะในครัวเรือนและให้ความรู้ด้านการคัดแยกขยะเพื่อนำไปขาย/ฝากที่ธนาคารขยะ
2. ควรมีการประชาสัมพันธ์หลากหลายรูปแบบทุกช่องทางที่เป็นไปได้ โดยเฉพาะทางหอกระจายข่าวในหมู่บ้านเกี่ยวกับ
 - 2.1) การคัดแยกขยะประเภทขยะการทิ้งขยะการจัดการขยะ
 - 2.2) การรณรงค์เชิญชวน เข้าเป็นสมาชิกธนาคารขยะ
 - 2.3) แจ้งเกี่ยวกับการดำเนินการธนาคารขยะ อาทิ ยอดเงิน ยอดสมาชิก ยอดผู้เสียชีวิต วันเวลาเปิดรับซื้อขยะ ราคารับซื้อ กองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นต้นโดยมีการประชาสัมพันธ์ เป็นประจำต่อเนื่อง
3. มีการรณรงค์ให้ทุกครัวเรือนเป็นสมาชิกธนาคารขยะโดยขอความร่วมมือกับทุกครัวเรือนเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาขยะในหมู่บ้าน และมีการประชาสัมพันธ์การสมัครเป็นสมาชิกทุกเดือนในทุกหมู่บ้าน
4. การรับซื้อขยะ
 - 4.1 กำหนดการรับซื้อขยะแต่ละเดือนให้ตรงกันในช่วงใดช่วงหนึ่งของทุกเดือน
 - 4.2 ให้มีการระบุช่วงเวลาให้ชัดเจน
 - 4.3 ขอให้เพิ่มเจ้าหน้าที่ ผู้ทำหน้าที่ รับซื้อขยะ ให้เพียงพอปริมาณการขาย
 - 4.4 สถานที่รับซื้อ หรือ ธนาคารขยะ ควรจัดสถานที่ให้เหมาะสม
 - 4.5 การกำหนดราคาซื้อที่เป็นธรรมกับสมาชิก โดยหากเป็นไปได้ ควรกำหนดราคาไม่ต่ำกว่าราคาในท้องตลาด แต่ต้องพิจารณากับสวัสดิการที่เราจะจัดให้ว่ามีความเหมาะสมกันไหม
 - 4.6 การซื้อขาย ขยะ ควรจัดให้มีระบบบัตรคิวที่เป็นธรรม เท่าเทียม กับสมาชิกทุกคน
5. สมาชิกที่ขาดการติดต่อ สามารถกลับมาขายขยะได้โดยปรับกฎระเบียบ
6. การจ่ายเงินสงเคราะห์ให้กับครอบครัวสมาชิกต้องไม่เกิน 3 วันหลังจากรับการติดต่อยื่นเอกสาร
7. จัดให้มีการประชุมสมาชิกใหญ่ /ประชุมสามัญ อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
8. จัดรณรงค์การทำความสะอาดในหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง (big cleaning day)
9. การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการธนาคารขยะในชุมชนที่เหมาะสมไม่เพียงให้ความสำคัญกับประธานคณะกรรมการ เป็นลำดับแรกเท่านั้น ตำแหน่ง เลขาก็ควรให้ความสำคัญเท่าๆ กัน

10. การกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการนั้น ต้องสามารถปฏิบัติได้จริง เป็นรูปธรรม มีสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สนับสนุน มีบุคลากร คณะทำงาน และจำเป็นต้องมีงบประมาณสนับสนุนที่ชัดเจน

11. การออกระเบียบหลักเกณฑ์ การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชนให้ความสำคัญทั้ง 6 ประเด็น แต่จัดลำดับความสำคัญ โดยให้ความสำคัญเรื่องการเปิดธนาคารขยะรายเดือนละ 1 ครั้งและหากสมาชิกธนาคารขยะในชุมชน มีเงินสมทบเงินสะสมเกิน 300 บาทสามารถเบิกถอนเงินได้

12. การจัดเตรียมสถานที่ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับควมมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ในธนาคารขยะเป็นลำดับแรก ต่อไปค่อยพิจารณาในด้านสถานที่ในการปรับสถานที่ที่มีให้เหมาะสม

13. การประชาสัมพันธ์ของการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงครอบคลุม เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายทางสื่อต่าง ๆ หลากหลายช่องทางให้มีการประชาสัมพันธ์อยู่เป็นประจำ และมีการประชาสัมพันธ์ให้ภาพพจน์ที่ดีของธนาคารขยะในชุมชนมีความน่าเชื่อถือ

14. การดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนกิจกรรมที่ให้ความสำคัญระดับต้น ๆ ควรจะเป็นเรื่องการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบและเป็นปัจจุบัน รวมทั้งการดำเนินการให้โปร่งใส น่าเชื่อถือ เป็นไว้วางใจของสมาชิก และประเด็น การเปิดรับสมาชิกใหม่ การเปิดธนาคารขยะในชุมชน เพื่อรับฝากขยะและขายขยะ มีการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ /การจัดการสวัสดิการ ค่าฌาปนกิจศพของสมาชิกที่เสียชีวิตมีการดำเนินงานที่รวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และการอบรมให้ความรู้ กรรมการ สมาชิกและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องอย่างสม่ำเสมอ

15. การประเมินผลการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนควรมีการดำเนินการทั้งระบบ ทั้งการประเมินก่อนการดำเนินการ การประเมินขณะดำเนินการ และการประเมินหลังมีการดำเนินการ

4.2 ข้อเสนอการพัฒนากิจการขยะในชุมชน

1. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบล กำหนดมาตรการการทิ้งขยะไม่เป็นที่การนำขยะจากที่อื่น การทิ้งขยะบริเวณข้างถนน การนำขยะมาทิ้งในที่ของคนอื่นแล้ว จัดทำประกาศให้ประชาชนได้ทราบและถือปฏิบัติ

2. ควรให้องค์การบริหารส่วนตำบลได้จัดทำแผนงานโครงการ ในการจัดหาถังขยะตามจุดต่าง ๆ ประกอบด้วย บริเวณหน้าบ้าน บริเวณประจำคุ้มหรือจุดที่เหมาะสมในการรวมขยะในแต่ละคุ้ม

3. ส่งเสริม สนับสนุนให้แต่ละครัวเรือน มีการจัดการขยะตั้งแต่ต้นทาง ให้ชาวบ้านมีการคัดแยกขยะไปขายฝากกับธนาคารขยะขององค์การบริหารส่วนตำบลถังขยะที่เป็นอินทรีย์วัตถุ จัดทำปุ๋ยหมัก

4. มีการกำหนดระเบียบในหมู่บ้านในการจัดการขยะในชุมชน เป็นมาตรการต่าง ๆ เป็นข้อ ๆ

5. การจัดการอบรมประชาชนให้ความรู้ รวมทั้ง เปิดเวทีแลกเปลี่ยน เสนอแนวทางแก้ไขปัญหารวมทั้ง มาตรการระเบียบในชุมชน หรือหมู่บ้านในการจัดการขยะและการพัฒนารูปแบบธนาคารขยะ

6. ธนาคารขยะในชุมชน ให้ดำเนินการตามแนวทางข้อเสนอการพัฒนารูปแบบธนาคารขยะในชุมชน

7. จัดให้มีการรณรงค์ การใช้ถุงผ้าหรือตระกร้า แทนถุงพลาสติกเป็นอุปกรณ์ในการใส่สินค้าเมื่อมีการจับจ่ายซื้อขายสินค้าในส่วนตลาดชุมชนและร้านค้าชุมชนหรือในสถานที่อื่น ๆ

8. ส่งเสริมเรื่องการอบรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม การนำขยะมาใช้ประโยชน์ให้มีความรู้ความเข้าใจด้านขยะของชุมชนเพื่อลดปัญหา อบรมให้ความรู้ด้านการคัดแยกขยะ เป็นต้น
9. ประชาสัมพันธ์ทางหอกระจายข่าวให้แต่ละครัวเรือนจัดการขยะของตัวเองอย่างถูกวิธีตามแนวทางต่าง ๆ ที่ได้มีการกำหนดขึ้น
10. มีการติดตาม ประเมินผล กิจกรรมต่าง ๆ เป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขต่อไป

อภิปรายผล

สภาพปัจจุบันในการจัดการขยะในครัวเรือน/ชุมชน

ในด้านแหล่งกำเนิดขยะในชุมชน จากการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างพบว่ามีความสอดคล้องกันกล่าวคือ แหล่งกำเนิดขยะ ส่วนใหญ่มาจากตลาด(ร้อยละ 45.46,44.9) สอดคล้องกับการศึกษาโครงการการศึกษาระดับพฤติกรรมด้านการจัดการขยะของคนไทย พบว่า แหล่งที่มาของขยะในบ้านมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ การทำอาหารทานเอง การนำอาหารและเครื่องดื่มมาจากนอกบ้าน และการซื้อของมาใช้ในบ้าน (ศูนย์วิจัยและอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2561) ในด้านประเภทขยะในชุมชน จากการศึกษาพบว่า มีความสอดคล้องกัน ส่วนใหญ่เป็นเศษอาหาร/เศษผัก/ใบไม้ (ร้อยละ 36.73, 36.51) สอดคล้องกับการศึกษาของ กรรณิการ์ บุตรเอก สุวิมล แก้วเงา และปิยะดาว ชีระวงศกร (2555) ที่ได้ศึกษาสถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม มูลฝอยที่พบมากที่สุด คือ ขยะอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 42.97 และการศึกษาของ นพดล จานชมภู (2556) ที่การศึกษาการจัดการขยะชุมชนเทศบาลตำบลธาตุทอง อำเภอภูเขียว จังหวัดชัยภูมิ ขยะย่อยสลายได้ (ร้อยละ 42.20) แตกต่างกับการศึกษาของ อมรสิทธิ์ เทียนชูบ (2553) ได้ศึกษาการจัดการธนาคารขยะสำหรับชุมชน กรณีศึกษาชุมชนอยู่เจริญบุญมา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานครพบว่า ขยะที่ประชาชนทั้งส่วนใหญ่เป็นขยะรีไซเคิล มีปริมาณมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 59.20 ในด้านการคัดแยกขยะ จากการศึกษาพบว่ากลุ่มตัวอย่างมี การคัดแยกขยะก่อนนำไปธนาคารขยะในชุมชน หรือการกำจัดแบบใด พบว่า มีความสอดคล้องกัน ส่วนใหญ่เป็นคัดแยกขยะไปขายที่ธนาคารขยะในชุมชน (ร้อยละ 70.55, 72.55) สอดคล้องกับการศึกษาของ สนิรัตน์ ยั่งยืน และ คณะ (2557) ที่ศึกษาวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการจัดการธนาคารขยะของชุมชน ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่ามีการคัดแยกขยะก่อนทิ้ง (ร้อยละ 77.42) ในด้านการกำจัดขยะที่ไม่สามารถคัดแยกได้ จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง พบว่ามีความสอดคล้องกัน ส่วนใหญ่ทิ้งขยะในถังขยะ (ร้อยละ 78.24, 47.55) สอดคล้องกับกับศึกษาโครงการการศึกษาระดับพฤติกรรมด้านการจัดการขยะของคนไทย พบว่า ส่วนใหญ่จะถูกทิ้งลงในถังขยะที่เทศบาลหรือหมู่บ้านจัดไว้ให้ (ศูนย์วิจัยและอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อม, 2561) ในด้านปัญหาการจัดการขยะในชุมชน จากการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีความสอดคล้องกันส่วนใหญ่คนมักทิ้งขยะข้างถนน/ที่ดินคนอื่น (ร้อยละ 41.91, 43.01) สอดคล้องกับการศึกษาของ สนิรัตน์ ยั่งยืน และคณะ (2557) พบปัญหาถังขยะไม่เพียงพอเทศบาลเก็บขนไม่สม่ำเสมอ และสอดคล้องกับ กรรณิการ์ บุตรเอก, สุวิมล แก้วเงา และปิยะดาว ชีระวงศกร (2555) ปัญหาขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นมีผลมาจากขาดประสิทธิภาพในการจัดการทั้งในเรื่องของปริมาณและคุณภาพถังรองรับ

ขยะสอดคล้องกับ นพดล จานชมภู (2556) สำหรับการจัดการขยะมูลฝอยในครัวเรือนของประชาชนยังขาดรูปแบบการจัดการขยะมูลฝอย แบบผิดวิธีอยู่จำนวนมาก โดยเฉพาะขยะประเภท ขยะย่อยสลาย ชนิดเศษอาหารเศษผักผลไม้ โดยส่วนใหญ่จะจัดการขยะโดยการทิ้งและสอดคล้องกับ ธัชพล ทีดี, จุฬามาศ พรหมสมัย และ ชลิดา แสนวิเศษ (2565) ศึกษาการจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแพะดินดง ตำบลพุกแค อำเภอนิคมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรีปัญหาที่พบคือ 1. ไม่มีการคัดแยกขยะ 2. ขาดความตระหนักในการทิ้งขยะ และ 3. ไม่มีการนำขยะมูลฝอยที่มีประโยชน์กลับมาใช้ใหม่

การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการธนาคารขยะในชุมชนที่เหมาะสม กลุ่มตัวอย่าง พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=3.98, 4.05$) สอดคล้องกับ สนิรัตน์ ยังยืน และ คณะ (2557) พบว่าอยากให้มีส่วนร่วมในการวางแผนแก้ไขปัญหาที่มีส่วนร่วมในการคัดเลือกคณะกรรมการธนาคารขยะการกำหนดนโยบาย แผนงาน และโครงการการจัดทำธนาคารขยะในชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความสอดคล้องกัน พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=3.98, S.D.=4.19$) **การออกระเบียบหลักเกณฑ์ การดำเนินงานธนาคารขยะในชุมชน** พบว่ากลุ่มมีความสอดคล้องกันมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=3.98, 4.40$) สอดคล้องกับ สุทาร์ตน์ ชูดอก และเชมิกา สงวนพวง (2564) ที่ศึกษาการบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษากรณี องค์การบริหารส่วนตำบลโง้งธนู อำเภอมือง จังหวัดลพบุรี มีแนวทางบริหารจัดการธนาคารขยะ ดังนี้ สมาชิกสมัครได้ทุกคนในครัวเรือน แรกเกิด ถึง 65 ปี มีสวัสดิการเสียชีวิต รายละ 85,000 บาท ต้องยอดฝาก 300 บาท ต่อเนื่อง 6 เดือน ขึ้นไป จำนวนสวัสดิการ 50 เท่า ของจำนวนสมาชิก มีสมาชิก 1,700 คน จึงเท่ากับ ประมาณ 85,000 บาท **การประเมินผลด้านสถานที่ อุปกรณ์ ที่เกี่ยวกับการจัดการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน** พบว่า กลุ่มตัวอย่างประชาชนทั่วไป และกลุ่ม อสม. มีความสอดคล้องกันมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=3.98, S.D.=3.95$) **การประชาสัมพันธ์ของการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน** พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ภาพรวมมีความสอดคล้องกันมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=4.03, 4.05$) **การดำเนินการธนาคารขยะ ในชุมชน** พบว่า กลุ่มตัวอย่าง ภาพรวมมีความสอดคล้องกันมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=4.04, S.D.=4.01$) **การประเมินผลการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน** พบว่า กลุ่มตัวอย่างภาพรวมมีความสอดคล้องกันมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{x}=3.90, S.D.=3.95$) สอดคล้องกับ สนิรัตน์ ยังยืน และคณะ (2557) ที่พบการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลส่วนใหญ่เคยร่วมประชุมกับคณะกรรมการ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาความรู้ของประชาชนในด้านการคัดแยกและการจัดการขยะในครัวเรือน
2. รูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่เหมาะสมในการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชน
3. การพัฒนารูปแบบการรับซื้อขยะของธนาคารขยะในชุมชน
4. การศึกษาผลกระทบการดำเนินการธนาคารขยะในชุมชนกับมิติด้านสุขภาพของประชาชน
5. การกำหนดมาตรการทางสังคมในการคัดแยกขยะและการจัดการขยะในชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2560). รายงานสถานการณ์ของเสียอันตรายจากชุมชน ปี พ.ศ. 2560. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3828>
- กรมควบคุมมลพิษ. (2561). รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2561. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/publication/3819>
- กรรณิการ์ บุตรเอก สุวิมล แก้วเงา และปิยะดาว ชีระวงศกร. (2555). สถานการณ์การจัดการขยะมูลฝอยของมหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม. *Life Sciences and Environment Journal*, 12(2), 74-90.
- ฉัพล ทิธี, จุฑามาศ พรหมสมัย และชลิตา แสนวิเศษ. (2565). การจัดตั้งธนาคารขยะรีไซเคิลโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านแพะดินดง ตำบลพุกแค อำเภอนิคมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(11), 55-70.
- นพดล จานชมภู. (2556). การศึกษาการจัดการขยะชุมชนเทศบาลตำบลธาตุทอง อำเภอกุฉิเยว จังหวัดชัยภูมิ. [โครงการหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- สำนักงานส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นจังหวัด. (2565). แผนปฏิบัติการการบริหารจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด” ประจำปี พ.ศ. 2565. สืบค้นจาก https://www.nakhonlocal.go.th/datacenter/doc_download/a_160323_164530.pdf
- สุทาร์ตน์ ชูดอก และเขมิกา สงวนพวก (2564). การบริหารจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลโก่งธนู อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 12(2) 28-48.
- ศูนย์วิจัยและฝึกอบรมด้านสิ่งแวดล้อม กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมษายน. (2561). รายงานผลการวิจัย เรื่อง ศึกษาโครงการการศึกษาระดับพฤติกรรมด้านการจัดการขยะของคนไทย (เล่ม 1). สืบค้นจาก https://datacenter.deqp.go.th/media/images/2/96/Final_Report_Waste_Beh_V1_%E0%B9%80%E0%B8%A1%E0%B8%A2_2561.pdf
- สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุบลราชธานี. (2559). โครงการศึกษาดูงานการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน “จังหวัดสะอาด”. สืบค้นจาก <https://ubonratchathani.mnre.go.th/th/index>
- สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 12 อุบลราชธานี. (2565). โครงการเมืองสวยใสไร้มลพิษ และโครงการสนับสนุนขับเคลื่อนจังหวัดสะอาด. สืบค้นจาก <https://www.mnre.go.th/reo12/th/index>
- สำนักสิ่งแวดล้อม. (2558). แนวคิดการจัดการขยะมูลฝอยของนานาชาติ. กรุงเทพมหานคร. สืบค้นจาก <http://www.environnet.in.th/archives/3695>
- สุนิรัตน์ ยั่งยืน และคณะ. (2557). การวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการจัดการธนาคารขยะของชุมชน ตำบลขามเรียงอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. *วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 6(3), 158-167.

เอกสารอ้างอิง

- อมรสิทธิ์ เทียนชูบ. (2553). การจัดการธนาคารขยะสำหรับชุมชน กรณีศึกษาชุมชนอยู่เจริญบุญมา เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร. [ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- อรรถพล เจริญชันษา (2563). นโยบายการลดและคัดแยก ขยะมูลฝอยในหน่วยงานภาครัฐ. สืบค้นจาก <https://www.pcd.go.th/garbage>